

LITERATURE

ОСНОВИ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ ЯК БАЗА ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Данильчук Ольга Михайлівна,
кандидат філологічних наук, доцент
Національний університет кораблебудування
ім. адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

Вступ.

Викладаючи курс «Історія зарубіжної літератури» від античних часів до сучасності, вважаємо доречним знайомити студентів з базовими літературознавчими поняттями, оскільки буває так, що, орієнтуючись в тематиці твору, студенти інколи неправильно визначають художній напрям, до якого цей твір причетний, а правильно визначаючи художню течію, до якої належить творчість того чи іншого автора, студенти плутаються в жанрах тощо. Тому декілька перших занять курсу ми присвячуємо проблемам теорії літератури й знайомимо слухачів з базовими поняттями літературознавства.

Ціль роботи.

Відтак, мета статті полягає в систематизації основних теоретичних знань літературознавства. Скористаємося запропонованою в підручнику «Теорія літератури» за ред. О. Галича термінологією, в якому вона найповніше, на наш погляд, представлена.

Матеріали та методи дослідження.

Матеріалами для нашого дослідження стали праці з теорії літератури таких авторів, як Є. О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв, П. В. Білоус, С. Д. Павличко, В. Пахаренко та інші.

Літературознавчі методи: метод систематизації та узагальнення літературно-критичного досвіду і проблемно-описовий метод.

Отже, визначні досягнення в усіх сферах суспільного розвитку невіддільні від науково-технічного прогресу, який у певній мірі ґрунтується на всебічному застосуванні культури й зокрема художньої літератури. Студенти вищого технічного навчального закладу гуманітарного напрямку, які поглиблено вивчають англійську мову, загальні мовознавчі дисципліни, комп'ютерні науки й опановують спеціальність, яка здатна розв'язувати завдання в галузі обробки інформації та інформаційного пошуку на різних мовах, серед основних професійно-орієнтованих дисциплін вивчають і курс «Історія зарубіжної літератури».

Метою викладання літературознавчої дисципліни є ознайомлення студентів з основами науки про художню літературу, її теорію та історію, що є необхідним для вирішення як теоретичних, так і практичних завдань предмету; прищеплення їм вміння самостійно використовувати навчальну літературу з курсу; розвиток їхнього логічного мислення й підвищення їхнього загального рівня філологічної культури; а також формування навичок літературознавчого дослідження.

Курс «Історія зарубіжної літератури», що викладається студентам спеціальності «Прикладна лінгвістика» в Гуманітарному інституті НУК ім. адмірала Макарова протягом двох навчальних років (II–IV семестри стаціонарної і заочної форм навчання), ставить за мету ознайомити слухачів із закономірностями розвитку літературного процесу, починаючи з VIII століття до н.е. до XVI століття (курс «Антична література. Література середніх віків і доби Відродження», одним з головних завдань якого є формування у студентів уявлення про античну літературу як першооснову західноєвропейської літератури та її роль у світовому літературному процесі), XVII–XIX століття (курс «Класицизм. Бароко. Просвіта. Сентименталізм. Романтизм. Реалізм») і XX–XXI століття (курс «Література XX століття. Постмодернізм. Масова культура й література»). Останній є закінченням теоретичного і практичного

курсу з історії зарубіжної літератури, він дає можливість студентам засвоїти важливі знання про культурно-історичний характер розвитку сучасної цивілізації країн Європи та Америки на матеріалі творів художньої літератури XX–XXI століть та розвитку тенденцій попередніх епох у літературі цього періоду. Головні напрями сучасної літератури розглядаються в порівняльно-історичному аспекті, твори аналізуються в контексті попередніх епох (антична, середньовічна та інші) та нових напрямів розвитку західноєвропейської та американської літератур.

Тож, перед тим, як розглядати умови формування й розвитку античної літератури, літератури середньовіччя і доби Відродження, ми порушуємо питання літературознавства як науки, його тісного зв'язку з іншими філологічними дисциплінами, такими як історія, мистецтвознавство, мовознавство та інші.

Це питання є особливо актуальним, оскільки на 4 курсі студенти прикладної лінгвістики виконують кваліфікаційну роботу рівня «бакалавр» і для цього задіюють різні навчальні дисципліни, такі як лінгвістика, літературознавство, комп'ютерні науки тощо.

Порушуючи питання родів літератури, звертаємося до Аристотеля, який ще за античних часів у своїй славнозвісній «Поетиці» визначив літературу за родами й систематизував її жанри. Поняттями «епос», «лірика» і «драма», про які говорив ще давньогрецький енциклопедист, ми користуємось і понині.

Даємо визначення кожному з епічних жанрів літератури, таких як епопея, роман, повість, новела, оповідання, есе, нарис, міф, легенда, притча, казка.

Характеризуємо ліричний рід літератури: панегірик, дифірамб, мадригал, епітафію, канцону, оду, елегію, гімн, послання, пісню, романс, медитацію, сонет та інші.

Порушуючи питання генезису і родових ознак драми, ми також характеризуємо її жанри: трагедію, комедію, сатиричну драму, трагікомедію, трагіфарс, літургійну драму, міраклъ, ауто, містерію, фарс, фастнахтшпиль, соті, інтерлюдію, мораліте, драму, мелодраму та інші.

Нагадуємо також, що є міжродові й суміжні утворення, такі як балада, байка, буколіки, поема, мемуари, щоденник та інші жанри.

Перед тим, як говорити про творчі методи й художні напрями, даємо визначення літературно-художньому образу, виділяємо його структуру та типи: гротеск, символ, алегорію, підтекст.

Розглядаємо елементи змістовної організації літературно-художнього твору: тему, фабулу, характер, пафос, ідею.

Досліджуємо структуру внутрішньої і зовнішньої художньої форми. До елементів внутрішньої форми належать: персонаж, оповідач, розповідач, образ автора, образ читача, пейзаж, інтер'єр.

Елементами зовнішньої форми є лексико-синонімічні засоби, тропи та стилістичні фігури.

Лексико-синонімічні засоби – це неологізми, архаїзми, історизми, варваризми, екзотизми, діалектизми, жаргонізми, професіоналізми, термінологізми, канцеляризми.

Тропами являються епітет, порівняння, метафора, метонімія, синекдоха, перифраз, евфемізм, іронія, гіпербола, літота.

Стилістичними фігурами є еліпсис, асиндетон, полісиндетон, тавтологія, анафора, епіфора, антитеза, оксюморон та інші.

Ну, і наостанок говоримо про художні напрямки або течії, які почали формуватися з XVII століття (Новий час): класицизм, бароко. XVIII століття: просвітницький класицизм, просвітницький реалізм, сентименталізм. XIX століття: романтизм і реалізм. Література XX століття насичена різноманітними художніми напрямками: реалізм; натуралізм; неоромантизм; модернізм: символізм, естетизм, дадаїзм, імпресіонізм, футуризм, експресіонізм, сюрреалізм, екзистенціалізм, «театр абсурду», «література втраченого покоління», «література потоку свідомості», «кафкінізм», «новий роман», «епічний театр»; постмодернізм: «розбите покоління», «школа чорного гумору»; масова культура й література та інші.

Відтак, студенти систематизують отримані раніше знання з теорії літератури й розширюють уявлення про них завдяки знайомству з новими для них термінами літературознавчої науки. Актуалізація знань з теорії літератури сприяє більш якісному проведенню практичних занять з курсу «Історія зарубіжної літератури», оскільки відтепер студенти більш вільно оперують необхідними термінами під час своїх відповідей.

Так, зазначимо, що систематизовані й узагальнені знання з теорії літератури, є базовими для прищеплення студентам вміння самостійно працювати з будь-яким твором художньої літератури будь-якого періоду та в цілому сприяє підвищенню їхнього загального культурного рівня.

Результати та обговорення.

Отже, результати занять, на яких розглядаються питання теорії літератури, свідчать про те, що систематизація знань з теми допомагає майбутнім філологам сформулювати науково-теоретичну основу літературознавчого світогляду; засвоїти нові й поглибити отримані раніше знання з теорії літератури; набутти навичок дослідження особливостей витоків та розвитку літературознавчої науки; навчитися визначати сутність літературного процесу, стилів, течій, напрямів і здобути вміння аналізувати художній твір в єдності його форми і змісту.

Подібні дослідження покликані ділитися набутим досвідом й потребують обговорення фахівців.

Висновки.

У результаті вивчення основ теорії літератури, майбутній філолог повинен знати теоретичні засади літературознавства та уміти аналізувати закономірності розвитку світового літературного процесу, здійснюючи різні види аналізу літературного твору, визначаючи його жанр і стиль, художній напрямок, роль і місце в культурному й літературному процесі, новаторство та традиції художника тощо.

Створене у такий спосіб навчання виконує не тільки освітній комплекс практичних завдань і відповідає своєму освітньому призначенню, але й використовує навчально-наукову, теоретичну базу літературознавства під час багаторівневого аналізу художнього твору в рамках курсу «Історія зарубіжної літератури».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник./ За наук. ред. Олександра Галича. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2006. – 488с.
2. Теорія літератури // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2 : М – Я. – С. 476–477.